כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח



בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ י"ג תמוז ה'תשפ"א ■ 23.06.2021 ■ גליון מס' 638

הפעילות האנושית וההשגחה העליונה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

נסיונו של בלעם ללכת לקלל את ישראל למרות עמדתו של הקב"ה מגלה לנו עד היכן מגיעה כח הבחירה החופשית. בכמה מקומות מודיעה לנו התורה שיש לאדם בחירה חופשית לבחור בטוב או ברע, כמו הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" או הכתוב [דברים ל-יט]: "החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". והבחירה החופשית מטילה על האדם אחריות על מעשיו, ועצת התורה: "ובחרת בחיים". על האפשרות החופשית של האדם לקבוע את חייו אמרו לנו חז"ל במאמרם: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו", אמנם מניסוח הדברים משמע שגם אם האדם ריבון על החלטותיו, אין הוא "בעל בית" על חייו, מעליו מרחפת מעורבות של ההשגחה העליונה הבודקת את החלטותיו, אלא שאין היא מכתיבה לאדם את מהלכיו. וגם כאן יש הבדל אם החלטות האדם הן שליליות או חיוביות, כמו שאמרו [ילק"ש משלי תתקל"ה]: "בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו". אם ההחלטה היא חיובית לא זו בלבד שאין מפריעים אלא עוד עוזרים לו מן השמים, אם האדם מקבל החלטות שליליות (ליטמא) פותחים לו את הדרך, לא מפריעים לו אבל גם לא מסייעים אותו. כך או כך, בחלק החשוב של החיים עיקר ההחלטה היא של האדם, כמו שאמרו חז"ל [ברכות לג-ב]: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ובמסכת נדה [טז-ב] פירטו את הדבר יותר: שהמלאך שואל את הקב"ה על האדם לפני לידתו: "רבש"ע, טפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק - לא קאמר, כדר' חנינא; דא"ר חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים". וממה שהתורה אומרת לנו "ובחרת בחיים" משמע שיש יכולת לאדם "לברוח מעצמו", להתנכר לצלם האלוקים שבו, ואפילו להיות שפל וחדל אישים. עד כדי כך כוחה של הבחירה. הכלל הזה שיש לאדם בחירה עד כדי יכולת של התכחשות לזהותו ויעודו אינו בכל מקרה, הוא נכון רק **בתחום הפרט**, מה שאין כן בכל מה שנוגע **לכלל ישראל**, שם הבחירה הולכת ומצטמצמת ואת מקומה תופסת ההשגחה העליונה שאינה מאפשרת לנו לברוח מזהותנו ויעודנו היהודיים, ניסיון כזה של בריחה מעצמנו היה בימי הנביא יחזקאל [פרק כ] כשבאו זקני ישראל ואמרו: "נהיה כגויים כמשפחות הארצות", ועל כך אמר להם הנביא: "והעולה על רוחכם היו לא תהיה . . . אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם".

רעיון דומה של אי היכולת של כלל ישראל לברוח מעצמו מסביר הנצי"ב בפירושו לתורה [במדבר כג ט] על פי הפסוק: **"הן עם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב"**. וכך הוא מסביר שם: עם ישראל אינו דומה לכל אומה ולשון ההולכים לגולה ומתבוללים, הם זוכים להערכה ואהבה מצד המגלים אותם יותר מאשר אם היו נפרדים מהם. לא כן עם ישראל, דווקא כשהוא לבדד ואינו מתערב עם הגויים אז הוא ישכון במנוחה וכבוד. אבל כאשר הוא רוצה להיות מעורב בגויים, כי אז לא יתחשב, כי הגויים ידחו אותם. והסיבה לכך שעם ישראל צריך לשרוד, והדבר אפשרי רק כאשר עם ישראל ישמור על יחודו, וזה אפשרי באחד משני הדרכים: או שעם ישראל עצמו ישמור על צורתו הלאומית, "לבדד - ישכון", אך אם חלילה הוא ינסה להיות "בגויים", לטשטש ולבטל את זהותו, כי אז "לא יתחשב", ההשגחה העליונה תאלץ אותנו על ידי שנאת הגויים (אנטישמיות) לחזור אל עצמנו. אי יכולתו של עם ישראל לברוח מעצמו הוא קיים גם לגבי העלייה לארץ ישראל שאין לנו בחירה חופשית, כמו שהסביר זאת רבי בונם מפשיסחא על פי הכתוב **"משכני אחריך נרוצה"**, שיש שני דרכים בקנין "משיכה" כמו שמובא במסכת קידושין [כב-ב]: האחד, קורא לה והיא באה, או שהכישה במקל ורצתה לפניו. הוא מדמה זאת לעניין קריאתו של הקב"ה אלינו שנעלה לארץ ישראל, שגם כאן הדבר ייעשה בשתי אפשרויות: האחת שהוא

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
האם ראוי לאחד שני בתי כנסת לבית כנסת אחד, או אדרבה ראוי להפריד בית כנסת אחד לשניים?
המשך בעמ' 2

כדע שכב כאדי
כשבלעם ביקש לקלל את ישראל, הוא המשיל אותם לאריה ולביא. אך בעוד שבפעם הראשונה, בלעם...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
שותפות נאמנה
השמועות החלו טיפין טיפין, ואט אט הפכו לגל גדול וחזק אשר שטף את אירופה היהודית לפני יותר...
המשך בעמ' 4

שביבים
- *כל עוד אדם מביט קדימה*
- *"אלוקי נצור" וסגולותיו*
- *טוב לשכן טוב לשכנו*
- *בגלל כוס קפה*

המשך בעמ' 6

ד' כיתות הצדיקים
"כנחלים נטיו, כגנות עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים עלי נהר", מבאר רבינו אור החיים הקדוש...
המשך בעמ' 8

המציאות עולה על כל דמיון.....
את ש.ד, בשנות השבעים לחייו, פגשתי במחלקה האורטופדית, כשהוא מרותק לכיסא גלגלים...
המשך בעמ' 9

קורא לנו לעלות לארץ, ואנו באים, ואז נבוא לארץ בדרך הקלה, אך אם נתעקש להישאר בגולה, תאלץ ההשגחה העליונה להביא אותנו לארץ ישראל על ידי הכשה במקל, ואז נבוא לארץ בדרך הקשה. ואנו מבקשים מבורא עולם: משכני אחריך, שנבוא לארץ על ידי קריאתך. האפשרות הכפולה הזאת של פעילות האדם עם מעורבות ההשגחה העליונה מלווה אותנו גם בתקופתנו מאז שבנו לארץ ישראל, מפעם לפעם אנו מנסים לברוח מייעודנו אם מתוך חולשת רוח, אם מתוך רפיון ידיים, והמציאות מאלצת אותנו לחזור אל עצמנו. דוגמא לכך היא "מלחמת ששת הימים", שאת המלחמה הזאת לא רצינו ובקשנו ממלך ירדן שיחדל מהמלחמה והיא נכפתה עלינו, ולאחריה כשחזרנו לשטחים נרחבים מנחלת אבותינו, כבר מהיום הראשון עד היום נעשה ניסיון בלתי פוסק, גם מהקהילה הבינלאומית וגם מחלקים מהחברה הישראלית, להסיג אותנו משטחים אלו, ובכל פעם כשהמזימה הזו כמעט עומדת להתממש, פתאום מתרחש אירוע בלתי צפוי ההופך את הקערה על פיה ואנו נשארים באותה עמדה שרצינו לברוח ממנה. ואפילו מאותם שטחים שיצאנו מהם יציאה חד צדדית, גם שם אנו מוצאים את עצמנו חוזרים בעל כורחנו למקומות שהשלינו את עצמנו שאפשר לברוח מהם. אלא שהתהליך הזה חולל תמורה בתובנה של חלקים בחברה הישראלית, במובן זה עשתה לנו ההשגחה העליונה "בית ספר", אלא שאנו לומדים בדרך הקשה את האמת המציאותית שאנו שרויים בה.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

האם עדיף בית כנסת אחד עם מאה מתפללים או שני בתי כנסת ובכל אחד חמישים מתפללים?

שאלה: האם ראוי לאחד שני בתי כנסת לבית כנסת אחד, או אדרבה ראוי להפריד בית כנסת אחד לשניים?

תשובה: שאלה נכונה היא, שהנה מצד אחד יפה היא האחדות ו'ברוב עם הדרת מלך', ומצד שני יש עניין לכאורה להרבות כמה שיותר בתי כנסת להרחיב גבולות הקדושה ועוד טעמים כמו שיתבאר בהמשך.

ואכן דנו בזה רבותינו הראשונים והפוסקים ואכתוב בקיצור נמרץ את דבריהם.

ראשון המדברים בזה הוא **הריב"ש (רבי יצחק בר ששת - ה' קס"ח)** והוא דן אודות יחידים שקמו מתוך הקהל ורוצים לבנות לעצמם בית מדרש לתפילה, וחלק מהקהל מתנגדים, וכתב על זה הריב"ש: **'גם מה שאמרת אם באו יחידים לעשות להם מדרש לתפלה וקמו אנשים למנוע...ודאי משתקין אותו בנזיפה שמעכבין את הרבים מלעשות מצוה ואין עון גדול מזה'.**

ואודות טענת הקהל שעל ידי הקמת בית המדרש החדש יחרב ויעמוד שומם הבית כנסת הישן, ענה על זה הריב"ש:

'ואם נותנין טעם לדבריהם מפני ישוב הבית הכנסת שלא תחרב אז הקהל מעיינין בדבר ועושין תקנה לקיים את שתיהן'.

הרי לן שהריב"ש ראה בעין יפה היפרדות והקמת בית כנסת חדש, וכתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל כמה אפשרויות לבאר טעמו:

א: להרבות ולהרחיב גבולות הקדושה.

ב: יש אנשים שקשה להם ללכת לבית הכנסת הישן משום המרחק וכדומה, וכעת יהיה להם בית כנסת יותר קרוב ויבואו להתפלל במניין ולשמוע קדיש וקדושה.

ג: מונע מחלוקת.

ד: קנאת סופרים תרבה חכמה.

גם **הרדב"ז (רבי דוד בן זמרה - ה' של"ד)** דן בשאלה זו, ומדבריו עולה שעל אף שלכתחילה ראוי להשתדל להתאחד ולא להיפרד, שהאחדות יפה לישראל, ועוד ש'ברוב עם הדרת מלך', מכל מקום כאשר המציאות היא שקיבוץ כל המתפללים במקום אחד גורם לאיבה ומחלוקת עדיף במקרה כזה להתפרד, וזה תוכן דבריו:

'...לא יתפלל אדם לא במקום שטורד מחשבתו ולא בזמן שמבטל את כוונתו ומעתה היחיד או הרבים שיש להם איבה או שנאה או כעס או מריבה עם הצבור אין תפלתם רצויה ואסור להם להתפלל שם שמחשבתו טרודה ולא יוכל לכוין בתפלתם...עוד יש טעם אחר דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ...וא"ת הא אמרינן 'ברוב עם הדרת מלך' וכתיב נמי הן אל כביר לא ימאס...הא לא קשיא דכיון שהם לבות חלוקים אין קלוסן עולה יפה **ולפיכך נהגו בכל גלילות ישראל שכל בני עיר ולשון אחד עושין להם קהל בפני עצמו ולא יתערבו עם אנשי עיר ולשון אחר ולא היה אחד מהרבנים שמיחה בידם כי בחלוק המקומות והלשונות יתחלקו הלבבות ואין קלוסן עולה יפה** ובהיותם כולם בני עיר אחת ולשון אחד יהיה השלום מתוך ביניהם לפי שכל אחד מכיר מקומו וערכו... ולא תטעה בדברי לומר שאני סובר שהחלוקה טובה...אלא צריך להשתדל שיהיו לב אחד לאביהם שבשמים ואם אי אפשר אלא שתמיד הם מתקוטטין והם במחלוקת דחה הרע במיעוטו'.

ויוצא אם כן שגם הרדב"ז מחזיק בדעה שפעמים ראוי שהקהל ייפרד לשני ראשים על אף מעלת 'ברוב עם הדרת מלך'.

אולם בדברי הרא"ם (רבי אליהו מזרחי - ה' רפ"ו) מצינו לכאורה גישה הפוכה שכותב אודות מקצת הקהל שנפרדו שלא כהוגן עשו,

ומה שטענו שיש דעות שונות, אין זו טענה שהיה להם להימשך אחר רוב דעות הקהל, כפי מה שגזרה תורתנו הקדושה 'אחרי רבים להטות', ואפילו אם היו המעטים עשירים יותר, שלא מצינו שבגלל כסף רב שיש לאדם - קולו ייחשב יותר מקול אחד.

המגן אברהם הוסיף שכל דברי הרא"ם אמורים רק באופן שיש מספיק מקום בבית הכנסת הקיים עבור כלל המתפללים, אבל באופן שלא, בוודאי שראוי וצריך לבנות בית כנסת נוסף (או להרחיב את הקיים).

וכך מסכם סוגיא זו הגאון הרב אשר וייס שליט"א:

'והנראה עיקר בזה לענ"ד, דיש רשות ביד המיעוט לפרוש ולהקים בית כנסת משלהם, וכן עמא דבר מעשים בכל יום. אך אין זה אלא כשיש טעם נכון להרבות תורה וכבוד שמים בחלוקה זו. ומצוי שחלק מצעירי הקהילה חפצם בבית כנסת תורני יותר שיש בו יותר צביון של התמדה בתורה ודקדוק בהלכה וכדו', וכל כה"ג רשאים לפרוש. וכך גם כאשר רצונם לקבוע בית כנסת בחלק אחר של העיר כדי שהמתפללים לא יצטרכו לכתת רגליהם למרחקים, ומן הסתם ימשכו יותר אנשים לתורה ולתפילה. סוף דבר כאשר כוונתם לשם שמים עיקר ההלכה כשיטת הריב"ש...אך כאשר אין כאן ריבוי כבוד שמים אלא יצר המחלוקת והפלגנות בוודאי אין זה ראוי. כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם וברוב עם הדרת מלך. אמנם אם יצר המחלוקת כבר אוחז בקרנות המזבח והקטטה גורמת לשנאת אחים וחילול שם שמים מוטב שיתפרדו וכל אחד יפנה לדרכו, אם הימין ואשמיאלה, אם השמאל ואימינה. והאמת והשלום אהבו'.

לסיום יש להוסיף שכל הפוסקים הללו דנו אודות שאלת הפירוד או אי הפירוד של כלל מתפללי בית כנסת אחד, אבל כאשר מדובר במצב נתון שיש כבר שני בתי כנסת בנויים ורוצים שתי קבוצות המתפללים להתאחד ובכך להשבית פעילות של בית כנסת קיים - לכאורה בוודאי אין זה דומה לכל הנ"ל, וראוי מאוד להשתדל להחזיק שלא ייפסק קול תפילה בשום בית כנסת קיים, אך פעמים לא מדובר על מקום המוגדר כ'בית כנסת' אלא מקום חולין שמשמש גם כ'מקום תפילה' בשבתות ופעמים אף בימות החול, וכעת שוקלים בדעתם להתחבר לבית כנסת קיים, ואו אז אכן שייכים כל השיקולים הנ"ל.

'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'

כרע שכב כאריי

/ הרב איתמר הרשקו

כשבלעם ביקש לקלל את ישראל, הוא המשיל אותם לאריה ולביא. אך בעוד שבפעם הראשונה, בלעם המשיל את ישראל ללביא הקם על טרפו[1]. ובזה הוא ניבא, על מלחמת מדין[2]. שבמלחמה זו ימצא בלעם עצמו, את מותו. ואין משה מת, עד שינקום בו.

בפעם השנייה הוא המשיל את ישראל, כמי שזקוקים להתנער ממקומם[3]. וזו תקופת דוד ושלמה[4].

בשני הפעמים האלו, הקדים בלעם לברך את ישראל. ובעיקר בעניין התפילות שלהם. בפעם הראשונה, הדגיש בלעם. שאין איש מישראל ההולך לישון, לפני שמפקיד את רוחו בידי ה'. והוא שומר על כל אחד מאתנו, לבל נינזק[5]. ובבוקר אנו משכימים, ו"חוטפים" את המצוות. בהתעטפות בטלית ובתפילין, שבקריאת שמע ותפילת השחר[6].

וכנגד זה יכבוש יהושע, את שלושים ואחד המלכים[7]. ואנו נירש את ממונם[8].

ואילו בשנית, בלעם בירך את ישראל. על המשכן ובתי המקדש, שהיו בישראל. שאף לאחר חורבנן, נשארו לנו 'בתי מקדש מעט' לכפרה[9]. וכך מכוחם של אותם מקדשי מעט, נוכל לשרוד את כל ימי תקופת הגלות.

ולמרות שדוד יחל לכבוש את הארץ[10], לא יניחו לו להשלים את המלאכה. עד שיבוא בן בנו - מלך המשיח[11] וישלים זאת.

ובעוד שכל הברכות, שברך בלעם. חזרו לרעה, כפי עינו הרעה. רק ברכת בתי המדרש, נשארה בתוקפה[12]. והיא המעמדת אותנו, בכל השנים.

ועל כן למרות שבתחילה, הניח לנו ה' בימי דוד. אנו נכנסנו לתרדמת הגלות, עד חזרתנו לארץ. אך למרות שבימי דוד, קמנו ופעלנו בעצמנו.

ולכן המשיל אותנו בלעם - ללביאה הקמה לרדוף אחר הטרף. ואח"כ בא האריה, ומשלים את המלאכה.

כיום אנו זקוקים, להתנערות מחודשת. המתחילה דווקא בארי, השוכב לבטח. וכביכול אין מה שיקים אותו ממקומו. ואף הלביאה לא מצליחה בכך. עד שמגיעה השעה, בה אנו מתנערים מהעפר. וקמים על כל חורשי רעתנו.

ועל כך התנבא בלעם, "אוי מי יחיה משמו א-ל". כשם ש"אוי לו לאדם המטיל סדין, בין ארי ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה". כך "אוי להם לאומות, בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו[13]".

בלעם בחר להמשיל את ישראל והקב"ה, לארי ולביאה. שכן בית ה', היה נראה כאריה רובץ[14]. וכך חופף עלינו הקב"ה, כל היום. ואילו ישראל נמשלו ללביאה[15]. ובכוח תפילתנו, אנו מביאים לכך שאף הקב"ה מצטרף עמנו.

וכשם שיש לישראל תפילין, כך להקב"ה יש תפילין[16]. וכל אימת שאנו נכנסים, לבתי כנסיות ובתי מדרשות. אנו שבים ומעוררים את אהבת ה' על עמו[17]. ואף גזר דין קשה של שבעים שנה, מתבטל בכך[18].

וכשם שהפך ה', את קללת בלעם לברכה[19]. כך נשוב אל מקומנו ומעלת אבותינו, כבראשונה. כשהארי השוכב, יקום ויבנה[20].

1 - הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא - במדבר כג, כד
2 - נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם שנאמר ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם - רש"י, שם
3 - כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו - במדבר כד, ט
4 - 'ותנשא מלכתו', של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה - רש"י שם, ז
5 - 'לא ישכב', בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים - שם כג, כד
6 - 'הן עם כלביא יקום וגו', כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את

המצות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין - שם

7 - כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו, ולמעלה הקדים לביא, כי כן הדרך מתחילה יתגבר מעט כלביא ואח"כ יתנשא והולך כמו הארי שהוא מתגבר והולך. וכאן הקדים ארי ללביא שרמז גם כן שכב כארי בימי משה וכלביא בימי יהושע, שפני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה - בעל הטורים שם כד, ט

8 - לָא יִשְׁרֵי בְּאַרְעֵיהּ עַד דְּיִקְטוֹל קְטוֹל וְנָכְסֵי עָמָמָיָא יֵירַת - אונקלוס שם כג, כד

9 - ד"א מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם, **משכנתיך** אף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליהן וחרבנן כפרה על הנפשות שנאמר כלה ה' את חמתו ובמה כלה ויצת אש בציון - רש"י שם כד, ד

10 - ומחץ פאתי מואב, זה דוד - שם, יז

11 - **וירד מיעקב**, ועוד יהיה מושל אחר מיעקב. **והאביד שריד מעיר**, מעיר החשובה של אדום, והוא רומי. ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו (תהלים עב, ח) וירד מים עד ים, ולא יהיה שריד לבית עשו (עובדיה א, יח מדרש אגדה) - שם

12 - אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך' קללה ולא קללות - סנהדרין קה:

13 - וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל, א"ר יוחנן אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה (במדבר כד, כד) - סנהדרין קו.

14 - וההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו ודומה לארי, שנאמר (ישעיהו כט א) "הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד". מה הארי צר מאחריו ורחב מלפניו, אף ההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו - מסכת מידות פרק ד, משנה ז

15 - ורבותינו דרשו (שמות רבה), הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות. והיכן משולות לחיות? "גור אריה", "זאב יטרף", "בכור שורו", "אילה שלוחה" ומי שלא נכתב בו - הרי הכתוב כללן "ויברך אותם", ועוד כתיב (יחזקאל יט ב) "מה אמך לביא" - רש"י שמות א, יט

16 - א"ר אבין בר רב אדא א"ר יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר (ישעיהו סב, ח) נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו בימינו זו תורה שנאמר (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו ובזרוע עוזו אלו תפילין שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתי' (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש - ברכות ו.

17 - ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם - שם ג.

18 - אריב"ל כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר (שופטים ה, ב) בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מ"ט בפרוע פרעות משום דברכו ה'. ובתוס' שם כתב - ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות - שבת קיט: ובתוס' ד"ה כל העונה

19 - ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך - דברים כג, ו

20 - רבי אליעזר אומר בית המקדש עתיד לעלות ולהתחדש, מה כתיב עליו (ישעיה מ"ג) הנני עושה חדשה עתה תצמח ושערים שטבעו בארץ עתידים לעלות ולהתחדש כל אחד ואחד במקומו - פרקי דרבי אליעזר, פרק נא

סיפור לשבת

שותפות נאמנה

השמועות החלו טיפין טיפין, ואט אט הפכו לגל גדול וחזק אשר שטף את אירופה היהודית לפני יותר ממאתיים שנה. השמועות דיברו על יהודי פלאי, שהפך לדמות מחוללת מופתים באופן על טבעי. עדים נאמנים סיפרו על חולים חשוכי מרפא שהפכו לבריאים לחלוטין באורח פלאי, על חשוכי בנים שהפכו לאבות צוהלים, ועל יהודים עניים שהתברכו בעשירות והפכו לעשירים מופלגים...

השמועה אודות איש הפלאים, עוררה תמיהה רבתי בכל שדרות היהדות הנאמנה. האיש עסק לפרנסתו במכירת יין ושיכר, ולא נודע כאדמו"ר או כרב, ואפילו לא כצאצא של אחד מהם. מנגד, שמו יצא למרחקים כפועל ישועות בקרב הארץ, ומכל רחבי אירופה נהרו יהודים לביתו, להתברך מפיו ולהיוושע מאמירותיו, שמעולם לא אכזבו...

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע, אשר כונה בפי כל הרבי מאפטא, יצא למשימה להכיר את האיש ולתהות על קנקנו. מיהו, מה מעשיו, מה הן זכויותיו, וכיצד הגיע למדרגת 'צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים' - עד שדבר מדבריו לא נופל ארצה, וככל היוצא מפיו כך נעשה.

שכר הרבי עגלה קטנה, ויצא אל העיירה הקטנה בה התגורר המוזג הפלאי. הרבי נכנס לחנותו בלי להזדהות, ומיד הבחין במוזג שהכול סחים בנפלאותיו, עומד מאחורי הדלפק, מוכר יין ומוזג שיכר... הרבי היה נראה כהלך יהודי נודד, והמוזג שש ושמח להיענות לבקשתו ולקיים בו מצות 'הכנסת אורחים', בלי לדעת כמובן מיהו היהודי הנודד ומה מטרת בואו...

אך התמקם הרבי בפינתו, ומיד פתח בעבודת 'בלשות' מתוכננת היטב. הוא התחקה בכל רגע אחר המוכר, עקב בדריכות אחרי תנועותיו וחיפש את צדקותו הנסתרת, או לחילופין כוחות אחרים מהם הוא שואב את היכולת להושיע במוצא פיו. אפס, כי המוזג התנהל כמו כל מוזג אחר, לפעמים מתמקח על המחיר, לפעמים נפרד מלקוח ותיק בלחיצת יד...

החליט הרבי לעקוב אחריו בלילה, אולי בלילה יגלה כי המוזג הוא צדיק נסתר, העובד את ה' במסירות נפש בלילות. אך גם כאן לא נפתרה התעלומה - אחרי תפילת ערבית שגרתית כמו כל יהודי אחר, סעד המוזג ארוחת ערב עם משפחתו, קרא קריאת שמע, ועלה על יצועו...

הרבי הבין כי זה לא יתכן, ואדם בעל כוחות סגוליים ופלאיים חייב להסתיר משהו... כל אותו הלילה לא עצם הרבי עין, אלא עקב בדריכות אחר דלת חדר השינה של המוזג, ממתין לראות מתי הלה יקום לעבודת קדשו... אלא שהמוזג לא קם ולא נע, קול נחירותיו הקצובות נשמע היטב בחלל הבית כל הלילה, משמע אין הוא מעובדי ה' בלילות...

הבוקר שלמחרת, היה רגיל לגמרי. המוזג קם מוקדם, התפלל שחרית שגרתית, ומיהר לפתוח את בית המזיגה. שוב עמד שעות ומכר יין ושיכר, ומדי פעם עצר לרגע לברך ולהבטיח ישועות ליהודים ששיחרו לפתחו. אך עדיין, לא נגלה כל קצה

המשך בעמוד הבא...

חוט לפתרון התעלומה - מנין הכוחות השמימיים העילאיים לפעול ישועות בהבל פיו? מי הוא זה ואיזה הוא המוזג הלז, ומה הסוד שהוא מסתיר?

שלושה ימים של עבודת מודיעין אינטנסיבית עשה הרבי בביתו של המוזג, אך ללא תוצאות. העובדות היו ברורות: המוזג הוא יהודי רגיל, וסדר יומו ולילותיו רגילים ופשוטים מאוד. מאידך, אין ספק כי אכן הוא מחולל מופתים, וכבר בשלושת הימים שהוא נמצא, נוכח הרבי לראות זאת במו עיניו!

בחלוף היום השלישי, החליט הרבי כי זה הזמן לגשת אל המוזג ולשאול את פיו. לנוכח עיניו הנדהמות אמר לו כהאי לישנא: 'יהודי יקר! אני הוא הרבי מאפטא, וכבר שלושה ימים שאני מתחקה אחריך ומנסה לגלות את סוד כוחך לפעול ישועות, אך ללא הצלחה עד כה. גוזרני עליך בכוח התורה, כי תגלה לי מה מעשיך, וכיצד הגעת לדרגה שככל היוצא מפיך כך נעשה, כביכול כל צבא השמים עובד בשירותך!'

המוזג הופתע. הן שמו של הרבי ידוע ומפורסם, ועצם העובדה כי זכה לארח את צדיק הדור בלי לדעת גרמה לו להתרגשות יתירה. אך יותר מכך, הוא הופתע מהדרישה הנחרצת לגלות את סודו, את סוד חייו הכמוס שמעולם לא גילה...

הוא ניסה לשכנע את הרבי כי הדבר הוא סוד, אך הרבי לא נענה, אלא שב וחזר במפגיע על הדרישה לשמוע ממנו את תהלוכות חייו, להבין מכלי ראשון כיצד זכה יהודי פשוט לחולל מופתים. בלית ברירה פתח המוזג וסיפר את סיפורו האישי המדהים, המופיע לפרטיו בעמוד 197 בספר 'יורו משפטיך ליעקב', אשר הודפס לפני כמאה ושלושים שנה:

שני ארגזים מתחת הדלפק...

במשך שנים רבות, ידע המוזג דנן חיי עושר ופאר. הוא נחשב סוחר מצליח בעסקים מגוונים, וכל שועי עולם שיחרו לפתחו, לעשות עמו עסקים ולהפוך לשותפיו. סביב שמו הילכה הילת קסם על סוחר שמגע זהב באצבעותיו, וכל עסק שהוא נוגע בו - מצליח מיד, ומזכה אותו ברווחים נאים...

לימים, התהפך עליו הגלגל. עסקיו הלכו והידרדרו מדחי אל דחי, והשמועות על מצבו הכספי הרעוע הרחיקו ממנו כל שותף פוטנציאלי. העשיר של אז הפסיד בעסקיו פעם אחר פעם, והפך מאיל הון ידוע, ליהודי נרדף ועני, רעב ללחם וחסר כל.

יום ועוד יום חולף, ואין כל בשורה באופק. הוא ומשפחתו החלו להתרגל לחיי עוני ודוחק, הורגלו לקבל תמיכה מבתי תמחוי ומקופות צדקה להן נהג לתרום בעבר... העתיד נראה שחור וחשוך, ובני ביתו התלויים בצווארו כרחיים מבקשים לחם, פרוסה אין להם...

באחד מהימים הקשים ביותר, פנתה אליו רעייתו והציעה: 'שמע נא בעלי היקר! הן הכול יודעים כי אתה סוחר ישר, ועד לא מזמן גם נחשבת ממולח ומוצלח. אולי תצא לשוק בעיירה הסמוכה, תחפש מישהו שהכיר אותך בעולם העסקים בעבר ועדיין מאמין בכישוריך, ותבקש ממנו להיות שותף עמך - הוא יעניק סכום כלשהו, ויקבל אחוזים מהרווחים שתפיק מהעסקים שתעשה בכסף. אולי יחוס הלה ואולי ירחם, וייתן לך סיכוי נוסף לחזור לעולם העסקים...'

בחוסר חשק בולט, הסכים האיש להצעת רעייתו. ידוע ידע כי מצבו הכספי הקשה ידוע ומפורסם, ולא באמת האמין בסיכוי כי יצליח למצוא שותף. אך בלית ברירה, ומתוך שהרעב הגובר והמקרקר של בני משפחתו הכריחו לעשות משהו, עשה כעצת רעייתו ויצא לדרך, לעיירה הסמוכה...

והנה, בדרכו, הוא מהפך בדעתו וחוכך ברעיונו בהצעת רעייתו, והדבר נראה לו לא סביר באופן קיצוני. להשיג שותף? למה שיסכים? למה שירצה? האם ניתן לסמוך עליו שיזרים כסף במועד? ואם הלה ייעלם בפתע פתאום? - זה לא נשמע הגיוני! מצד שני, הרי חייבים לעשות משהו, אי אפשר להישאר רעבים, ובני ביתו ממתינים בקוצר רוח שישוב עם כסף למחייתם!

ואז, נצנצה בו הברקה. הוא הרים עיניים לשמים ואמר במילים פשוטות וברורות: 'בורא עולם, לך הכסף ולך הזהב. אינני חפץ בשותפים בשר ודם, אני רוצה שותפות איתך. אתה תושיט לי חבל הצלה ואני אתחיל לסחור. את הרווחים נחלוק שווה בשווה - מחצית אתן לפרנסת משפחתי, ומחצית אני נותן לך, להחזיק לומדי תורתך. כל רובל שארוויח אחלק לשניים - חצי לי, וחצי לך שותפי הנאמן, פיפטי פיפטי!'

'בורא עולם!' אמר הסוחר והרים ידיים אל על, 'מבחינתי, העסקה חתומה, אני מתפלל שתתן את חלקך, ונהיה שותפים חצי חצי. הכול שריר וקיים!' הכריז בהתרגשות...

צעדיו נעשו קלים לפתע, הוא חש כי יד נעלמה מסייעת בעדו. לפתע נזכר כי בצרורו מטבע זהב קטנה, שקודם לכן הייתה נראית בעיניו חסרת משמעות, אך עתה, כך החליט, תהא זו המטבע הפתח לעולם העסקים... הוא חזר לביתו, כינס את משפחתו והודיע כי מצא שותף טוב לעסק אשר יחלוק עמו ברווח חצי חצי, ומטבע הזהב הקטנה היא ההשקעה הראשונית של השותף...

באותו יום שב ויצא לשוק, וקנה במטבע סחורה, אותה מכר ברווח פעוט יחסית. את הרווח לא שמר לעצמו אלא 'התחלק' עם השותף - מחצית הרווח נתן למשפחתו, ואת המחצית השנייה העביר בו ביום לעמלי תורה. מאותו יום החל שוב לעסוק במסחר, תוך שהוא מקפיד להעביר מחצית מהרווחים לשותפו - לבורא עולם, להחזקת עמלי תורתו, ועם הזמן רכש את בית המזיגה, בו הוא מוכר יין ומתפרנס, עד ששוב הפך לעשיר מופלג...

'הנה', סיכם אותו יהודי בהתפעלות באוזני הרבי מאפטא, 'הבט וראה את שני הארגזים המונחים מתחת לדלפק המכירה. מדי יום, עם ספירת הקופה, אני מחלק את הרווח. מחצית אני מניח בקופה הימנית, זה לשותף שלי. מכאן אני מחזיק ידי עמלי תורה ומעניק להם לפרנסתם, ואת המחצית השנייה אני מניח בקופה השמאלית, משם בני משפחתי לוקחים לפרנסתם...'

'אינני יודע למה,' משך הסוחר בכתפיו, 'אך שמתי לב, שמאז שהשותפות שלנו פורחת - אני מצליח לחולל מופתים בהבל פי. השותף שלי עומד יפה בהסכם ומצווה את ברכתו בעסקיי, ואף מקבל את חלקו מדי יום ביומו. אך מדוע הוא מבצע את כל מה שאני אומר לו - אין לי מושג'... אמר הסוחר בתמימות...

המשך בעמוד הבא...

הרבי האזין בהתפעלות רבה לסיפורו של הסוחר, סיפור אישי רווי עליות ומורדות, בטחון ואמונה, ושותפות אמת אמיצה ששינתה את חיי הסוחר לבלי הכר, וגם הפכה אותו למחולל מופתים. את ההסבר לכך הוסיף הרבי בעצמו:

'הלכה פסוקה היא, ששותף, כל מה שהוא עושה וקובע, כך מוכרע על כורחו של השותף השני. מהרגע שזכית להפוך לשותפו הנאמן של בורא עולם, ההלכה קובעת כי כל מה שתקבע, כביכול על השותף לבצע. אין פלא עוד כי אכן זכית, שכל היוצא מפיך הופך לעובדה מוגמרת, הלא שותפים אתם...'.

[מתוך פניני פרשת השבוע]

שביבים / שאול שיף

כל עוד אדם מביט קדימה

הרב שניאור אשכנזי שליט"א המרביץ לעדרים בכל כנפי תבל את שיחותיו של הרבי מלובביץ', סיפר בדרשתו השבועית לפני ג' תמוז:

סיפור מיוחד במינו ששמעתי מבעל המעשה ואף התקשרתי אליו לרשום את הפרטים המלאים: הרב שמואל רבינוביץ הוא רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים. בתוקף תפקידו הוא מחזיק מערכת קשרים עם יהודים בעלי ממון ובעלי השפעה ברחבי העולם ואחד מהם הוא ג'רי גרפסטיין, שכיהן עשרות שנים כסנאטור יהודי בפרלמנט הקנדי. לפני כמה שנים קיבל הרב רבינוביץ טלפון מגפרסטיין ובו הזמנה למסיבת יום ההולדת ה-08 שעורכים לו חבריו בקנדה. יומנו של הרב היה מלא והוא לא היה פנוי לצאת מהארץ, אז הסנאטור ביקש להתברך מהרב בטלפון.

הוא סיפר כי הוא מתחיל פרויקט עסקי חדש בהשקעה כספית גדולה: הפצת עיתונים בסינית וביפנית בחוץ לארץ והוא מבקש ברכה מיוחדת להצלחה. הרב השתתק. הסנאטור שאל למה הוא שותק, והרב ענה כי אינו יודע מה מברכים אדם בן שמונים שמתחיל פרויקט בחוץ לארץ בהשקעה של מיליונים. הסנאטור נהיה רציני וביקש לספר סיפור: "בכל פעם שחגגתי יום הולדת עגול של עשור בחיי, חטפתי משבר קשה. הייתי שואל את עצמי מה הספקתי? אחרים עשו הרבה יותר והגיעו להישגים משמעותיים יותר. כשהגעתי ליום ההולדת החמישים נפלתי במשבר אישי מוחלט ולא הצלחתי להמשיך בסדר היום שלי. אשתי רצתה לעזור לי ואמרה: "בברוקלין יש רב חכם, תיסע לפגוש אותו". פגשתי את הרבי, אבל לא העליתי את המצוקה שלי. דיברנו מסביב, אבל הרבי חש ברגישותו שאני לא בסדר. הוא התעניין מה מעיק עליי וסיפרתי בכנות. הרבי הביט בי ושאל "האם אני יודע תנ"ך?". עניתי: "מעט". הרבי שאל מי היה המנהיג הגדול בהיסטוריה של העם היהודי? עניתי: "משה רבנו". הרבי שאל "באיזה גיל החל משה רבינו להנהיג את העם?". לא ידעתי והרבי השיב בעצמו: "שמונים שנה". אבל כיצד אדם בן שמונים לוקח על עצמו משימה של הנהגת עם מורכב כמו העם היהודי?", הרבי שאל וענה מיד: "כי משה רבנו אף פעם לא הביט אחורה. הוא לא שאל **מה כבר עשיתי?** תמורת זאת שאל: **מה מוטל עלי לעשות עוד?** וכל עוד מביט אדם קדימה ושואל מה מוטל עליו לעשות - **הוא נשאר צעיר**. כשהוא מביט אחורה - הוא הופך להיות זקן". "כעת", סיים הסנאטור הקשיש את סיפורו באזני הרב רבינוביץ, "אני חוגג יום הולדת שמונים וזאת ההזדמנות עבורי לממש את הוראת הרבי מלפני שלושים שנה...".

"אלוקי נצור" וסגולותיו

דווקא הברכה האחרונה בשמונה עשרה, רבת סגולות וכל מילה ומילה בה טעונה בקסם ויופי מיוחד...

מר בר רבינא הוא אשר חיבר את תפילת "אלוקי נצור". היא מובאת במסכת ברכות (י"ז, ע"א) וכה לשונה: "אלוקי, נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תידום ונפשי כעפר לכל תהיה, פתח לבי בתורתך ובמצוותיך תרדוף נפשי, ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאישה רעה ומכל רעות המתרגשות לבוא בעולם, וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם, 'יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי'".

תפילה זו מגלמת בתוכה יסודות אמונה רבים, כמו לשון הרע, הימנעות ממחלוקת והמרכזיות של תלמוד תורה, כך מסביר ספר החרדים. והוא מוסיף, שהמוסיף את המילים: "עשה למען שמך, עשה למען ימינך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך" - 'אמר שמואל כל הזריז לומר ד' דברים הללו זוכה ומקבל פני שכינה', כך כותב הטור בסימן קכב. ומשמעותה היא בקשה מה' שימלא את תפילתנו לרצון 'למען שמך' - שמו של הקב"ה, 'למען ימינך' - מידת חסדו של בורא עולם, 'למען תורתך' - למען התורה הקדושה - אין קיום לתורה ללא ישראל, 'למען קדושתך' - כדי שיתקדש שמך, 'למען יחלצון ידידך' - כדי שידידיך, הלא הם ישראל יצאו מכל צרה. 'הושיעה ימינך' - ימין ה' תושיענו 'ועננו' - ענה תפילתנו.

משמעות תפילה זו היא בקשה מה' שימלא את תפילתנו לרצון.

כמו שהרבה מאיתנו יודעים, תפילת "יהיו לרצון" היא המקום המתאים לבקש בקשות פרטיות. ה'חיי אדם' המובא במשנה ברורה, כתוב שכל אדם צריך להתפלל מדי יום על צרכיו האישיים, על כלכלתו ועל הצלחת חינוך ילדיו, לפני אמירת "אלוקי נצור" האחרון.

כאן נתפלל ונבקש את בקשותינו הפרטיות: חינוך ילדים, פרנסה, הצלחה בלימודים/ בעבודה, נשיאת חן ועוד, ככל העולה על ליבנו.

סגולת אמירת פרק קכ"א בתהילים

סגולה ידועה היא לומר את פרק קכ"א שבתהילים: "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים", לפני פסוק 'יהיו לרצון' האחרון. "מקובל בידינו", כך בספר 'אגרא דכלה', "שכל מי שצריך לישא אישה יאמר בכל יום את פרק התהילים הזה (קל"א) קודם יהיו לרצון שלפני עקירת רגליו".

גם בשם הרמ"ע מפאנו בספר 'אגרא דפירקא' מובא: "כל האומר מזמור 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' וכו' (תהלים קכ"א) סוף כל תפילותיו, קודם עקירת רגליו, מזמנין לו בת זוגו ההוגנת לו" (עשרה מאמרות, מאמר תיקון דין, ח"ד פי"ז).

ומוכר הסיפור המובא בספר 'מאחורי הפרגוד' על הרבנית קניבסקי ע"ה, שכשהייתה בת עשר, אביה הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל לא הרגיש טוב ונשאר להתפלל בבית. לאחר שפסע 'עושה שלום', הבחינה ביתו כי טרם שב למקומו, מלמל משהו בפיו. בסיום התפילה שאלה אותו מה מלמל, והוא השיב לה כי המקובל רבי שלמה אלישיב בעל ה'לשם' שהיה סבו, מסר לו כי זו סגולה לומר קודם שחוזרים מאמירת 'עושה שלום' - "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים". לאחר שנים סיפר לרבנית אחד מתלמידי החכמים, ששמעו על סגולה זו קבוצת בחורים מבוגרים, ועשו כן, ולאחר תקופה כולם התארסו.

סגולה שלא ישכח את שמו ליום הדין

סגולה מוכרת יותר היא לומר קודם "יהיו לרצון" פסוק אחד מהתנ"ך, המתחיל באות ראשונה משמו של המתפלל ומסיים באות אחרונה משמו. הסגולה מובאת בשם ה'בית יוסף' באליה רבה (סימן קכב).

בספר השל"ה (שני לוחות הברית. מחברו ר' ישעיהו הורביץ מגדולי רבני אשכנז במאה ה-71) מובא טעם העניין: "סגולה שלא ישכח שמו ליום הדין (לאחר מיתתו) שיאמר בחייו בכל יום בסוף תפילת שמונה עשרה פסוק אחד המתחיל בהתחלת אות שמו ומסיים באות שמו".

■ טוב לשכן טוב לשכנו

הגאון רבי אברהם נח פלאי זצ"ל, שכיהן כמשגיח בישיבת חברון, סבל שנים ארוכות ממחלת האסטמה. מדובר במחלה דלקתית בדרכי הנשימה ובריאות, שלא תמיד היא ברת ריפוי לחלוטין. חולי האסטמה עלולים לחוות התקפי שיעול מתמשך, קוצר נשימה וחסימות בשאיפת האויר לריאותיהם, ומכאן - הקושי הרב לתפקד כרגיל לצד המחלה...

גם הרב פלאי, חווה היטב על בשרו ונשימותיו את קשיי המחלה, המתבטאים בהתקפי אסטמה קשים ולא נעימים בכלל... לא פעם תקף אותו שיעול טורדני באמצע סדר הלימוד, והוא נאלץ לרוץ מהר החוצה, לשאוף אויר צח עד שתתייצב הנשימה. לפעמים חש קוצר נשימה מאיים, עד שנאלץ לעזוב באמצע השיעור את תלמידיו, ולצאת למנוחה...

בדרך כלל נמשכו המנוחות הללו דקות ארוכות. התקפי האסטמה עשויים להיות ארוכים ומורכבים, וההתאוששות מהם - עשויה לקחת גם חצי שעה עד שעה במקרים הקשים. לפיכך, משיצא הרב פלאי ועזב את השיעור - בדרך כלל הבינו תלמידיו כי הפסקה ארוכה לפניהם, עד שרבם יתאושש מן ההתקפה...

באחד הימים, עומד הרב פלאי בשיעורו, נושא את דבריו המאירים, ולפתע הוא מסמיק, נשימותיו הופכו כבדות ומצפצפות, והנה הוא כבר רץ החוצה, לחפש אויר צח... 'היה זה התקף קשה נוסף', אמרו התלמידים זה לזה, 'כמה חבל ששוב ייפסק השיעור לרבע שעה - עשרים דקות...'

אך למרבה ההפתעה, לא חלפה אלא דקה וחצי, והנה שוב הופיע הרב פלאי בפתח החדר, ובפנים מאירות ונשימה חלקה וקצבית ממשיך לשאת את דבריו, כאילו לא היה התקף לפני שתי דקות בלבד... התלמידים הביטו במראה בפליאה רבתי - הן הם ראו בעיניהם את ההתקף, חזו וראו כיצד רבם משתנק, כמעט נחנק, מסמיק ורץ החוצה - כיצד התאושש מההתקף בתוך זמן כה קצר?

עם סיום השיעור, פנו אליו התלמידים ושאלו: 'ילמדנו רבנו, הן ההתקף הנוכחי היה חזק וחמור ככל ההתקפים הקודמים, שהצריכו מנוחה ארוכת דקות. אנו שמחים מאוד כי הרב חזר אלינו בתוך זמן קצר - אך הכיצד?'

חייך הרב פלאי והשיב: 'יש לי שכן, שכבר זמן רב מבקש להרחיב את דירתו הצפופה. משפחה ברוכה יש לו, חיים בדירה קטנה, אך קשיי הבירוקרטיה הכבידו עליו, והענין הלך ונדחה, הלך ונסחב... אך היום, כצאתי לרחוב לשאוף אויר להתאושש מההתקף, אתם יודעים מה ראיתי?'

התלמידים הביטו בו מרותקים. הרב פלאי נצץ כחתן ביום שמחתו, עיניו האירו, חיוכו התרחב: 'הגיעו טרקטורים! השכן שלי התחיל לבנות! ברוך השם! באותו רגע הסתדרה לי הנשימה, התרחב לבי בראותי כי שכני זוכה להרחיב גבולו! כה שמחתי על הענין - עד שההתקפה עברה ברגע!'

הרב פלאי סיים להסביר, הוא נותר מחוייך, עצם ההיזכרות בהרחבת ביתו של השכן - שימחה אותו בשנית... הסיפור הזה, המתפרסם בספר 'ומתוק האור' ממגיד המישרים הנודע רבי שלמה לוינשטיין שליט"א, מסתיים בספר במסר נוקב: כנראה שהרחבת בית השכן יכולה לאושש מחולי, ולא כמו שיש כאלה, שעצם העובדה שהשכן בונה, גורמת להם לחולי...

■ בגלל כוס קפה

סיפר יחיאל ורטהיימר מעשה מופלא שאירע עם הגאון רבי משולם איגרא מפרשבורג, אחד מגדולי הענקים שבדורו. בצעירותו, בא בברית השידוכים עם בתו של אחד מראשי הקהילה העיקריים בבוטשאטש עיר מגוריו. מספר חודשים לפני החתונה, הוזמן לביקור אל המחותן, שם הוגש לו 'מעדן חם' שרבי משולם העני מעולם לא ראה ולא שמע עליו: קפה. המשרת הביא כוס חם של קפה מבושל, לצדו צלוחית חלב וכמה קוביות סוכר למתק את המשקה המר. בעל הבית ביקש ממנו להתכבד, והתלמיד חכם הצעיר הסתכל במבט בוחן על כל אחד מהרכיבים והתחיל לחשוב: יש לנו שני נוזלים וסוכר. הדין הוא שמקדימים אוכל לשתיה. הוא לקח קובית סוכר ואכל. לאחר מכן היה מסופק מה לשתות קודם: את החלב או את המשקה השחור. הוא חשב שבתורה כתוב שהאפלה קודמת לאור, ולכן הוא שתה את הקפה השחור. הוא ראה את הבוץ שבתחתית הכוס, לקח את הכף והתחיל לאכול אותו, כי לא רצה להביך את האיש שבקרוב יהיה חמיו, שהגיש עבורו לפתן כה מסובך לאכול,

לכן הוא לעס באיטיות ובלע את הבוץ. הכלה השקיפה מהצד על מעשהו של מי שאמור היה להיות בעלה, ועמדה על מקומה המומה. "אבא" היא בכתה, "אינני מסוגלת להתחתן עם בן אדם שאינו יודע איך שותים כוס קפה. הוא רחוק מלהיות כזה חכם כמו שאמרו לנו עליו. בגלל מעשה זה וכמה מעשים דומים, אכן עמדה הכלה על דעתה, גם אחר נישואיה, ולבסוף נפרדה החבילה ורבי משולם נתן לה גט כריתות. שנים מאוחר יותר, ביקר אותו ראש הקהל בביתו של הגאון רבי ישעיהו פיק, רבה המפורסם של ברסלב. כשנכנס לחדרו, הוא ראה את הרב שקוע עמוק במכתב. הוא היה נראה מודאג ומבולבל. כשהאיש שאל אותו מה הייתה הבעיה, הרב ענה לו שהוא קיבל מכתב מלא בדברי חכמה עמוקים. "אני חייב להתרכז בעמקות מיוחדת במינה, כדי להתחיל להבין את רמת הגאונות של האיש הזה", הוא המשיך. "אינני חושב שבחמישים השנים האחרונות קם בכל אירופה איש בשיעור קומה שכזו. בנוסף לגאונותו, ראויה לציון ענוותנותו הנפלאה ועדינותו הנשגבה הבוקעת מכל מילה במכתבו". הרב הרים את עיניו: "אתה מבוטשאטש", אמר לראש הקהל הנכבד שבא לבקרו. "האם שמעת אי פעם על בן אדם ששמו רבי משולם איגרא?" האיש לא השמיע מילה. הוא פשוט התעלף. כשחזר לעצמו, הוא סיפר את כל הסיפור, ואיך רבי משולם איגרא היה חתנו וכל העסק נכשל בגלל כוס קפה. הגר"י פיק הסתכל עליו, הניע את ראשו בעצב: "באמת!" הוא צעק, "אתה פספסת את ההזדמנות להיות חותנו של האיש הדגול הזה בגלל שלא ידע איך לשתות כוס קפה?!" הוא שוב נעץ מבטו בראש הקהל ובפשטות אמר לו, "תתעלף בחזרה!"

[הסיפור הזה ראה כאן בעבר אור אך בגרסה קצת אחרת.]

ד' כיתות הצדיקים

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"כנחלים נטיו, כגנות עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים עלי נהר", מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שהפסוק כאן מכוון כנגד ד' כיתות הצדיקים שישנם בעם ישראל.

א] הצדיקים המכתתים את רגליהם ממקום למקום בכל ארץ ישראל, כדי ללמד תורה לעם.

ב] כת הצדיקים הקבועים לתלמוד תורה ללמוד וללמד לעם את המעשה אשר יעשון, אך אין דרכן להסתובב בכל אתר ואתר, אלא קובעים את מקומן, וכל מבקש לדעת את דבר ה' יפנה אליהם במקומם. והם דוגמת לשכת הגזית שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים, שהיו הדיינים יושבים שם ופוסקים את ההלכה לכל מבקש ה'.

ג] כת הלומדת תורה, אך אינה מלמדת לאחרים כלל.

ד] כת שלא קבעה עצמה ללמוד תורה, אלא לעסוק בעסקי העולם הזה ולהרויח ממון, כדי שיוכלו לתמוך ולסייע לעמלי התורה.

וכנגד אותם ד' כיתות רמז כאן הכתוב "כנחלים נטיו" אותם צדיקים העושים כדוגמת הנחל, שמוליך את מימיו ממקום למקום להשקות את כל אחד ואחד במקומו. כך אותם צדיקים מכתתים את רגליהם, כדי ללמד תורה לעם ישראל הפזורים בכל אתר ואתר. "כגנות עלי נהר" כגן הזה הנטוע, וכל הרוצה ליהנות ממנו יבוא ויהנה, או מוליכים הפירות ממנו ליהנות בהן בני אדם. כך אותם צדיקים קבועים כל אחד במקומו, וכל הרוצה ללמוד ולהבין דעת ה' יפנה למקום הצדיק. וגם פירותיהן הולכים למרחקים, שהרי הבאים לשם ולומדים מן הצדיק מתחכמים, ויוצאים ללמד ולהפיץ את שמועתם בתורה. "כאוהלים נטע ה'" נאמר כנגד הלומדים לעצמם, ואין בכחם ללמד ולהשפיע לזולתם. והיינו "כאהלים" לרמוז על הכתוב "ויעקב איש תם יושב אהלים" שאינו יוצא מן האוהל, אלא כל היום יושב באוהל ולומד לבדו. ואפילו אינו רוצה ללמד לאחרים הבאים בתחומו, כיון שאפילו לזה אין בכוחו ליתן ולהשפיע לזולתו. "כארזים עלי מים" רמז לעשירים שבעם, שאין עושים פירות בתורה, כיון שאינם בעלי תורה. ואפילו הכי "עלי מים" כלומר כיון שהם מחזיקים את עמלי התורה שנמשלה למים, יצילחו בכל מעשיהם שהרי יש להם חלק בתורה של לומדי התורה, ונמצאו כל ישראל עומדים בשורש הקדושה.

ובביאור הדברים נראה, שכל אחד ואחד מישראל צריך להעמיד את עצמו בכור המבחן, לאיזה כת מישראל הוא משתייך. ואם הוא מרגיש שיש לו נגיעות, באופן שלא יכול לקבוע לעצמו את הדבר. יקח איזה חכם המכירו היטב, כדי שיחונן אותו בעצה טובה ונכונה. כי אם יקבע האדם את עצמו לאיזה כת שלא מתאימה לו, לא יצליח בה כראוי לו. אבל אם יתאים את עצמו לאותה כת הראויה לו, יצליח בה מאוד. וביתר ביאור אדם שאינו מסוגל לישב וללמוד תורה, יראה לקבוע עצמו לעסקים ולמסחר. או אדם הרואה שאין לו סיפוק רוחני בלימודו בתורה, יראה לצאת וללמד את העם די בכל אתר ואתר.

עיקר העיקרים שכל אחד ואחד ישתדל לעשות רצון ה', ולבחור בכת הראויה לו לפי כוחותיו ותכונותיו. וכל אחד ואחד מכל ד' הכיתות הנ"ל, מהוים חלק מן השלימות הראויה לכלל ישראל.

ונראה שיתכן ולפעמים בכח האדם להשתנות, או שזה תלוי בזמן, ולא כל העיתים שוות. שהרי בדרך כלל בעוד האדם צעיר לימים, מחוייב הוא ללמוד לעצמו ולמלא את כריסו בתורה. אך משיגדל ויתמלא בתורה, טבעי הוא שמעוניין הוא ליתן ולהשפיע לזולתו.

ובסמוך לזה כתוב "יזל מים מדליו" ומבאר רבינו אור החיים הקדוש, ע"פ דברי חכמינו ז"ל שכל אחד ואחד מישראל קיבל מסיני חלק בתורה. ובא הכתוב כאן לומר, שכל מה שמחדשים בתורה הוא מדליו ממה שדלה לנו משה, שהכל רמוז בתורה שבכתב שניתנה לנו ע"י משה רבינו. וגם כאן נאמר, שלפעמים הלומד תורה צריך לגרוס ולא להתעכב בהבנת הדברים לעומק, ולפעמים צריך להתיישב ולהתבונן יותר להוסיף ולחדש. וכן בעם ישראל ישנם בני

אדם המשקיעים את עמלם בתורה בחלק הבקיאות, ומאידך ישנם העוסקים בתורה בעיון גדול ומחדשים בה הרבה. כל אחד לפי מזגו וכוחו הראוי לו, לפי כשרונותיו שחונן בהן מבורא עולם.

מיומנו של מוטי הרטוב מתנדב ב"בית לוינשטין" מטעם "עזר מציון"

המציאות עולה על כל דמיון.....

את ש.ד, בשנות השבעים לחייו, פגשתי במחלקה האורטופדית, כשהוא מרותק לכיסא גלגלים, מתקשה להתגלגל קדימה לכיוון חדרו, בעזרת ידיו, למנוחת צהריים לאחר טיפולים מפרכים . מבט קצר ומהיר לכיוון כפות ידיו הסגיר את הסיבה לקשייו, שלא בגללם הוא נמצא בלוינשטין בשיקום: כפות ואצבעות ידיו מעוותות, דבר המצביע על אפשרות לדלקת פרקים. הצעתי לו עזרתי להובילו לחדר אך הוא הודה וטען שהוא נדרש ע"י הצוות המקצועי להתאמץ ולהתגלגל, כחלק מהשיקום. פיתחנו שיחה ארוכה, בה סיפר לי שהוא נולד בברגן - בלזן. בראותו תמיהתי הרחיב ואמר שהוריו, ילידי פולין, איבדו את בני זוגם וילדיהם מנישואים ראשונים בשואה,נפגשו בתום המלחמה במחנה עקורים סמוך למחנה ברגן- בלזן, התחתנו שם במטרה להקים משפחה מחדש. במחנה העקורים, שם שהו כארבע שנים, נולדו הוא ואחיו. לקראת פירוק המחנה הודיעו לאביו שיש לו ולמשפחתו אישור הגירה לקנדה, אך הודיע החלטית שהוא ממשיך משם רק לארץ ישראל, שהוקמה זה לא מכבר.

אביו הקים מפעל קטן לטקסטיל בצפון הארץ, ובניו המשיכו את דרכו אחריו. את ש.ד תקפה לפני עשרות שנים דלקת פרקים, שהתארכה, החמירה והפכה כרונית, ולכן סבל משברים רבים בגופו. כך הוחלפו לו שתי ברכיו, שני פרקי הירך ועוד. לפני מספר שנים חלו כליותיו, עבר ייסורים קשים עד שבבדיקות שערכו הוא ומשפחתו במטרה לתרום לו כליה, הסתבר, בהפתעה רבתי, שרעייתו היא המתאימה ביותר לתרום לו כליה. הניתוח עבר בהצלחה רבה והרופאים מרוצים מאוד מתפקוד שתי כליות האישה, הנמצאות בגוף של שני בני הזוג. כעת הוא נמצא בשיקום בגלל שבר מורכב בירך, שקרה לו ביציאה ממכוניתו, לאחר שלא העריך נכון הגובה של הרכב מעל הקרקע - חנה במקום לא מוסדר בשיפוע עקב מחסור במקומות חניה, אפילו לבעלי תו נכה, כמוהו, באזור בי"ח בילינסון. למרות מצבו הלא מלבב, בלשון המעטה, רוחו משדרת אופטימיות ואפילו מתבדח ואומר שהוא "אדם ביוני". אשתו וילדיו מגיעים לבקרו כל יום והוא כבר מצפה לסיום השיקום וחזרה לביתו. הסיפור והזיכרונות התישו את כוחו, ולכן הסכים שאובילו לחדרו. ש.ד התקשה, אך התעקש לבצע לבדו המעבר מכיסא הגלגלים למיטתו, ורק ביקש ממני לכסותו בשמיכה. איחלתי לו שנ"צ רגוע ורפואה שלימה, בהיותי בטוח שזה לא הביקור האחרון אצל אדם מקסים זה.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net